הלכות אישות פרק יח

פרק יח: מזון אלמנה מנכסי בעלה

עיקר דין מזונות אלמנה

עד מתי ניזונית

א.

אלמנה ניזונית מנכסי יורשים כל זמן אלמנותה, עד שתיטול כתובתה.

משתתבע כתובתה

ומשתתבע כתובתה בבית דין - אין לה מזונות.

מכרתה כתובתה

וכן, אם מכרה כתובתה כולה, או משכנה כתובתה, או עשתה כתובתה הפותיקי לאחר, והוא שתאמר לו, "פה תקנה חובך", בין שעשת דברים אלו בבית דין בין שלא בבית דין מומחין, בין שעשת בחיי בעלה בין שעשת אחר מיתת בעלה - אין לה מזונות מן היורשים.

מכרה מקצת

אבל אם מכרה מקצתה - יש לה מזונות.

משתתארס

ומשתתארס האלמנה - איבדה מזונותיה:

ב.

כסות כלי תשמיש ומדור

כשם שניזונית אחר מותו מנכסיו, כך נותנין לה כסות וכלי תשמיש ומדור.

יושבת במדור שהיתה בו בחיי בעלה, ומשתמשת בכרים וכסתות שנשתמשה בהן בחיי בעלה, בעבדים ושפחות שנשתמשה בהן בחיי בעלה:

ב.

נפל המדור - אין היורשים חייבין לבנותו.

ואם אמרה, "הניחו לי ואני אבננו משלי" - אין שומעין לה.

וכן, לא תחזק בדקו, ולא טחה אותו, אלא תשב בו כמה שהוא, או תצא.

ויורשים שמכרו מדור אלמנה - לא עשו כלום:

ג.

נפל הבית, או שלא היה לבעל בית אלא בשכר - נותנין לה מדור לפי כבודה.

וכן מזונותיה וכסותה - כפי כבודה.

ואם היה כבוד הבעל גדול מכבודה - נותנין לה לפי כבודו, מפני שעולה עמו ואינה יורדת, אפילו לאחר מיתה:

ד.

ברכת הבית מרובה. כיצד? חמישה שהיה מזונות כל אחד מהן קב כשיאכל לבדו, אם היו חמשתן בבית אחד ואוכלין בעירוב - מספק להן ארבעת קבין. והוא הדין לשאר צרכי הבית.

לפיכך אלמנה שאמרה, "איני זזה מבית אבי - פסקו לי מזונות ותנו לי שם" - יכולין היורשים לומר לה, "אם את אצלנו - יש לך מזונות, ואם לאו - אין אנו נותנים לך אלא לפי ברכת הבית".

ואם היתה טוענת מפני שהיא ילדה והם ילדים - נותנין לה מזונות המספיקין לה לבדה והיא בבית אביה.

ומותר מזונות האלמנה, ומותר הכסות - ליורשים:

רפואתה

ה.

אלמנה שחלתה, אם צריכה לרפואה שאין לה קצבה - הרי זו כמזונות, ויורשים חייבין בה.

ואם היה רפואה שיש לה קצבה - הרי זו מתרפא מכתובתה:

פדיונה

ו.

נשבת - אין היורשין חייבין לפדותה.

ואפילו היתה יבמה.

ואפילו נשבת בחיי בעלה ומת והיא בשביה - אין חייבין לפדותה מנכסיו, אלא נפדית משל עצמה, או תיטול כתובתה ותפדה עצמה.

קבורתה

ו.

מתה האלמנה - יורשי הבעל חייבין בקבורתה.

ואם נשבעה שבועת אלמנה ואחר כך מתה - יורשיה יורשין כתובתה, והן חייבין בקבורתה, אבל לא יורשי הבעל:

מעשה ידי אלמנה

ז.

מעשה ידי האלמנה - ליורשים.

ויורש שאמר לאלמנה, "טלי מעשה ידיך במזונותיך" - אין שומעין לו.

אבל היא שרצת בזה - שומעין לה.

ז.

וכל מלאכות שהאשה עושה לבעלה - אלמנה עושה ליתומים, חוץ ממזיגת הכוס והצעת המיטה והרחצת פניו ידיו ורגליו:

ח.

מציאת האלמנה, ופירות נכסים שהכניסה לבעל - לעצמה, ואין ליורש בהן כלום.

נדוניתה

ט.

והנכסים עצמן שהן נדוניתה - נוטלת אותם בלא שבועה, ואין ליורשים בהן דין בעולם, אלא אם כן הותירו בחיי הבעל והיו נכסי צאן ברזל שהמותר לבעל.

ואם מתה האלמנה בלא שבועה - יורשיה יורשין נדוניתה, ואף על פי שהיא נכסי צאן ברזל.

ואם היה בהן מותר - המותר ליורשי הבעל:

תפישת אלמנה

י.

אלמנה שתפשה מיטלטלין כדי שתיזון מהן, בין שתפשה מחיים בין שתפשה אחר מותו, אפילו תפשה כיכר זהב - אין מוציאין מידה, אלא כותבין עליה בבית דין מה שתפשה, ופוסקין לה מזונות, ומחשבין עמה, והיא ניזונית ממה שבידה עד שתמות, או עד שלא יהיו לה מזונות, ויקחו היורשים את השאר.

יא.

וכן, אם תפשה מיטלטלין בכתובתה מחיי בעלה, ומת - גובה מהן.

אבל אם תפשה אחר מותו לכתובתה - אינה גובה מהן:

מזונות ממטלטלין

יב.

אף על פי שתיקנו הגאונים שתגבה הכתובה ותנאיי הכתובה מן המיטלטלין, ולפיכך תיזון האלמנה מן המיטלטלין אף על פי שלא תפשה -

(יב)אם הניח בעלה מיטלטלין ולא תפשה אותן - היורשין נוטלין אותן, והם מעלין לה מזונות, ואינה יכולה לעכב עליהן ולומר יהיו המיטלטלין מונחין בבית דין עד שאזון מהן, שמא יאבדו ולא יהיו לי מזונות.

ואפילו התנה עליו בפירוש שתיזון מן המיטלטלין - אינה מעכבת.

ובזה דנין תמיד בכל בתי דינין:

יג.

אבל אם הניח קרקע - יכולה היא לעכב עליהן שלא ימכורו.

ואם מכרו - אינה מוציאה מיד הלקוחות, שאין האשה והבנות ניזונות אלא מנכסים בני חורין.

יד.

הניח נשים רבות, אף על פי שנשאן זו אחר זו - ניזונות בשוה, שאין דין קדימה במזונות:

נפלה לפני יבם

טו.

אלמנה שנפלה לפני יבם - בשלשה חדשים הראשונים ניזונית משל בעל.

ואם הוכר העובר, וכן אם הניחה מעוברת - ניזונית והולכת עד שתלד.

ילדה בן של קיימה - ניזונית והולכת כל ימי אלמנותה כשאר הנשים.

לא נמצאת מעוברת אחר השלשה חדשים, או שהפילה - אינה ניזונית לא משל בעל ולא משל יבם, אלא תובעת יבמה לכנוס או לחלוץ:

טו.

תבעה יבמה לכנוס או לחלוץ, ועמד בדין וברח או שחלה, או שהיה היבם במדינת הים - הרי זו ניזונית משל יבם בלא שבועה כלל.

יז.

נפלה לפני יבם קטן - אין לה מזונות עד שיגדיל, ויהיה כשאר היבמין:

המייחד קרקע למזונות

יח.

מי שייחד קרקע לאשתו בשעת מיתה למזונותיה, ואמר, "יהיה מקום פלוני לַמזונות" -

הרי ריבה לה מזונות,

ואם היה שכרו פחות ממזונות הראויים לה - נוטלת השאר משאר נכסים.

ואם היה שכרו יתר מן הראוי לה - נוטלת הכל.

אבל אם אמר לה, "יהיה מקום פלוני בַמזונות", ושתקה -

אין לה אלא פירות אותו מקום בלבד, שהרי קצץ לה מזונות:

תביעת מזונות אלמנה בב"ד

יט.

אלמנה שבאה לבית דין לתבוע מזונות, יש מי שהורה שפוסקין לה מזונות ואין משביעין אותה.

ואין ראוי לסמוך על הורייה זו, מפני שנתחלף לו הדבר באשה שהלך בעלה למדינת הים.

ורבותי הורו שאין לה מזונות מבית דין עד שתישבע, שהרי זו באה להיפרע מנכסי יתומים, וכל הנפרע מנכסי יתומים לא ייפרע אלא בשבועה.

ולזה דעתי נוטה, ובו ראוי לדון:

כ.

אלמנה שבאה לבית דין לתבוע מזונות - משביעין אותה בתחילה, ומוכרין בלא הכרזה, ונותנין לה מזונות.

וכן, יש לה למכור למזונות שלא בבית דין מומחין, אלא בשלשה נאמנין, בלא הכרזה.

וכן, אם מכרה למזונות בינה לבין עצמה שוה בשוה - מכרה קיים, וכשיבואו היורשים להשביע אותה - נשבעת:

כא.

וכמה מוכרין למזונות? כדי לזון מהן שישה חדשים, אין יתר על זה.

ומוכרין על מנת שיהיה הלוקח נותן לה מזון שלשים יום מזון שלשים יום.

וחוזרת ומוכרת פעם שניה לשישה חדשים, וכן מוכרת והולכת לעולם, עד שיישאר מן הנכסים כדי כתובתה, גובה כתובתה מן השאר והולכת לה:

כב.

אלמנה שפסקו לה בית דין מזונות - אין מחשבין עמה על מעשה ידיה עד שיבואו היורשים ויתבעוה.

אם מצאו לה מעשה ידיה - נוטלין אותו, ואם לאו - הולכין לדרכם.

ואני אומר שאם היו היורשין קטנים - בית דין מחשבין עמה, ופוסקין לה מעשה ידיה כדרך שפוסקין לה מזונות:

כג.

אלמנה שאין שטר כתובה יוצא מתחת ידה - אין לה מזונות, שמא מחלה כתובתה או מכרה אותה או משכנה אותה.

אף על פי שלא טען יורש, אנו טוענין לו, ואומרין לה, "הביאי כתובתיך, והישבעי, וטלי מזונות", אלא אם אין דרכן לכתוב כתובה:

נאמנות אשה לתבוע מזונות

כד.

האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים, ובאה ואמרה, "מת בעלי" - רצת ניזונית כדין כל האלמנות, רצת נוטלת כתובתה.

אמרה, "גירשני בעלי" - אינה נאמנת, וניזונית מנכסיו עד כדי כתובתה מכל פנים,

שאם עדיין היא אשתו - יש לה מזונות,

ואם גירשה כשאמרה - יש לה כתובה, שהרי כתובתה בידיה, לפיכך נוטלת מזונות עד כדי כתובתה והולכת לה:

כה.

האשה שהיה לה ספק גירושין, ומת בעלה - אינה ניזונית מנכסיו, שאין מוציאין מיד היורש מספק.

אבל בחיי בעלה - יש לה מזונות עד שתתגרש גירושין גמורין:

כו.

אלמנה עניה ששהת שתי שנים ולא תבעה מזונות, או עשירה ששהת שלש שנים ולא תבעה - ויתרה, ואין לה מזונות בשנים שעברו, אלא משעה שתבעה.

ואם שהת פחות מזה, אפילו ביום אחד - לא ויתרה, אלא תובעת ונוטלת מזון השנים שעברו:

כז.

אלמנה שתבעה מזונות מן היורשים, הם אומרים, "נתנו", והיא אומרת, "לא נטלתי",

כל זמן שלא נישאת - על היתומים להביא ראיה, או תישבע שבועת הסת ותיטול,

ומשנישאת - עליה להביא ראיה, או יישבעו היורשין שבועת הסת שנתנו לה:

כח.

דין תוספת כתובה כדין העיקר.

- לפיכך אלמנה שתבעה, או מכרה, או מחלה, או משכנה, תוספת כתובתה עם העיקר - אין לה מזונות.
- ואם תבעה מקצת והניחה מקצת - הרי זו כמי שתבעה מקצת העיקר והניחה מקצתו.
- וכל המוכרת או המוחלת סתם - מכרה ומחלה התוספת עם העיקר, ששניהם **כתובה** שמם בכל מקום: